

KATASTROFALNA VODNA UJMA PREIZKUŠNJA TUDI ZA RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Metka Ulčar*

UDK 556.166 : 614.885 (497.12)

31. oktober 1990 je bil dan duhovnih priprav na 1. november — vseh mrtvih dan, to je tisti dan, ko zavestno želimo pozabiti na vsakodnevne težave, ko odmislimo vse drobne in velike skrbi in se posvetimo vsem spominu na nam bližnje in drage, ki jih ni več med nami. Ko pa je napočil lanski praznik mrtvih, nam nenadoma ni bilo težko le za mrtvimi, še bolj smo se zbal za usodo tistih, ki so se znašli v podivjanem plesu narave, ki je iz temnih oblakov tako silno izlivala uničujoči dež, da je narasla voda preplavila domala polovico naše domovine. Povodenj je odnašala vse, kar ji je bilo na poti, ustvarjala hudo urnike, ki so podirali, odnašali, rušili, ustvarjali jezove, za seboj pa puščali opustošeno naravo ter strah in grozo na kaj takega nepripravljenih ljudi.

Morda bi s temi besedami opisali tisti trenutek, ko se je katastrofa začela oz. v vsej svoji moči razbesnela, ko smo jo skoraj vsi doživeli dokaj nemočni, nesposobni dojeti trenutek in se nanj razumsko odvzati. Vendar to je bil le dolg trenutek, potem pa se je vse začelo odvijati po znanem in preiskušnem obrazcu: stekla je akcija za pomoč prizadetim.

Prvi neposredni odziv Rdečega križa Slovenije

Vodstvo RKS se je neposredno po začetku katastrofe, ko je postalo jasno, da gre

za nesrečo večjih razsežnosti, povežalo z Republiškim štabom za civilno zaščito (RŠCZ) in vzpostavilo lastno dežurno službo. V sredstvih javnega obveščanja je objavilo poziv za zbiranje denarnih prispevkov in že drugi dan poslalo prvo materialno pomoč tistim prizadetim občinam, s katerimi je vzpostavilo stik. V naslednjih treh dneh po neurju so pomoč v jogijih, odejeh, posteljnine, delno v perilu in hrani dobile vse prizadete občine.

Vloga RKS pri organizaciji republiške pomoči

Rdeči križ Slovenije je v okviru organizacije celotne republiške pomoči prizadetim krajem, dogovorjene v RŠCZ, prevzel vlogo usklajevalca vseh vrst pomoči za prizadete prebivalce. Dežurna služba RKS je sprejemala sporočila o potrebah posameznih v poplavih prizadetih občin in pošiljala pomoč, po drugi strani pa je sprejemala najrazličnejšo pomoč v materialu in storitvah, ki so jo bili pripravljeni darovati oz. opraviti posamezniki in delovni kolektivi. Večina je pomoč ponudila kar po telefonu, in hkrati želela podatke o nastali škodi, o najbolj prizadetih krajih in o tem, kakšna pomoč bi bila najbolj potrebna in primerna. Čeprav je RKS prek sredstev javnega obveščanja redno obveščal o stanju na poplavljenih območjih in sporočal potrebe po pomoči in čeprav so sredstva obveščanja izčrpno informirala javnost o težavah v poplavljenih krajih, so ljudje od RKS pričakovali podrobnejše informacije o prizadetih posameznikih in družinah; nekateri so želeli svojo pomoč sami neposredno izročiti.

RKS je v času intenzivnega delovanja pri odpravljanju posledic poplav dnevno pripravljala za objavo pisna poročila o že zbrani in dani pomoči (s spiski delovnih kolektivov — večjih darovalcev, ki pa niso bili vedno objavljeni) in z novimi prošnjami za pomoč. Čeprav smo večkrat sporočali, da rabljenih oblačil ne potrebujemo, saj smo jih v redni letni akciji zbrali dovolj, je bilo največ ponudb prav v tej obliki.

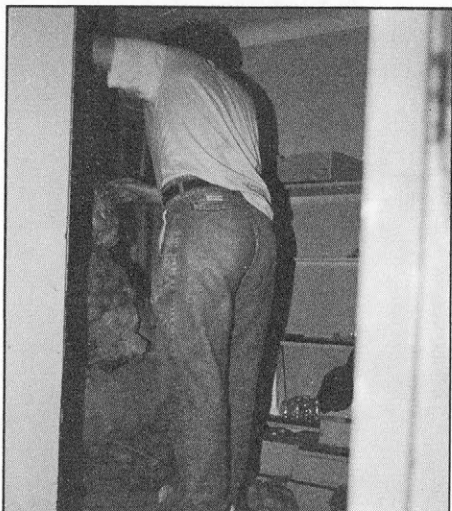
Dnevno smo vodili tudi evidenco vseh darovalcev denarne pomoči, nakazane

na žiro račun RKS. Spisi, ki so obsežni in bi jih zato težko objavili v celoti, so pa dostopni na sedežu RKS.

V prvih dneh je RKS pomoč poslal na podlagi telefonskega klica posameznih organizacij. Kasneje, ko je bila nastala škoda že delno ocenjena, predvsem tista, ki so jo utrpeli stanovanjske zgradbe, šole in vrtci in v njih predvsem oprema, kurjava in ozimnica, se je RKS ravnal v skladu z oceno škode in v razmerju z njo odmerjal svojo pomoč. Do konca decembra 1990 je pomoč prejelo 12 najbolj prizadetih občin (Mozirje, Celje, Laško, Žalec, Litija, Škofja Loka, Krško, Sevnica, Brežice, Kamnik, Velenje in Idrija). Poleg 53 tovornjakov pohištva, gospodinjskih aparatov, posteljnine in hrane, katerih vrednost je ocenjena na prek 8 milijonov dinarjev je 2784 darovalcev (posameznikov in kolektivov) nakazalo na žiro račun RKS 17 milijonov dinarjev, od katerih je RKS 8 milijonov v več posameznih obročih nakazal občinskim organizacijam. Za približno tolikšen znesek je bilo nakupljenega in zbranega različnega blaga, ki smo ga poslali v prizadete kraje. Preostala razpoložljiva sredstva bomo nakazali prizadetim občinam in tako končali akcijo neposredne pomoči, z delom denarja bomo nadomestili izdano opremo iz skladišč RKS za potrebe ob naravnih nesrečah, morebitni ostanek pa bomo po dogovoru z izvršnimi sveti najbolj prizadetih občin namenili za sofinanciranje popravila nekaterih infrastrukturnih objektov, ki so v poplavih utrpeli veliko škodo.

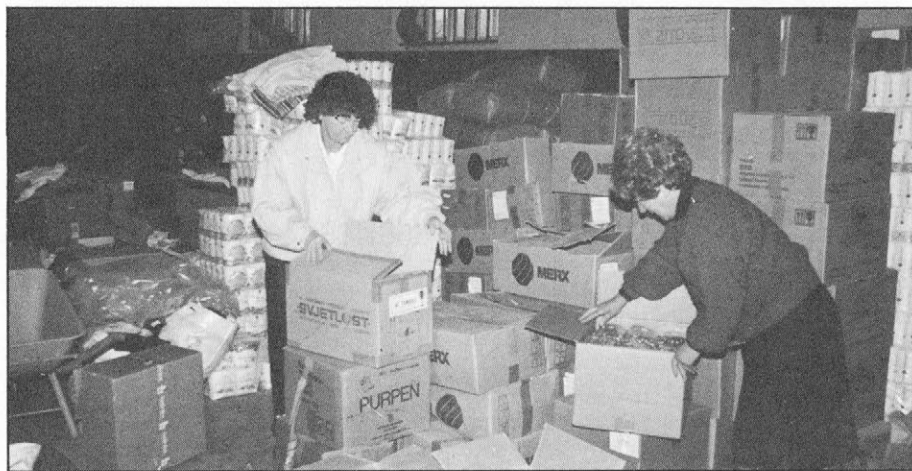
Povezava RKS z občinskimi organizacijami

Način delovanja in povezovanja RKS s svojimi organizacijami je bil tudi v primeru obravnavane nesreče ustaljen. Občinske organizacije tistih občin, ki jih je prizadelo neurje, so takoj, ko je bilo možno, vzpostavile zvezo z RKS. Za informacijo o stanju v tistih, ki se zaradi prekinjenih telefonskih zvez niso mogle javiti same, smo se obrnili na RŠCZ ali na Republiški center za obveščanje. Da bi delo potekalo poenoteno in učinkovito, smo takoj pisno obvestili občinske organizacije o stanju na poplavljenih območjih in o potrebah. Občinske organizacije so poleg zbiranja denarja, ki so ga praviloma usmer-

Slika 1. Delitev pomoči v Mozirju.

* Rdeči križ Slovenije, Mirje 19, Ljubljana.

Slika 2. Skladišče hrane in razdeljevanje v Mozirju, TVD »Partizan«.

jale na enoten republiški žiro račun, zbirale še materialno pomoč in jo pošiljale kar na prizadeta območja. Le v začetku, ko to še ni bilo možno, so jo odpremlyale v začasno skladišče, za katerega je prostore odstopilo podjetje BTC Javna skladišča v Ljubljani.

V sodelovanju z ustanovami, podjetji in na pobudo posameznikov je bilo organiziranih precej kulturnih in zabavnih prireditvev, akcijska prodaja slik in podobno, katerih izkupiček je bil namenjen odpravljanju škode.

V občinskih organizacijah RKS je praviloma profesionalno zaposlen le en delavec. V najbolj prizadetih občinah se je njihov delavnik in delavnik nekaterih najbolj požrtvovalnih aktivistov skoraj za dva meseca podaljšal na ves dan. Zbiranje, še bolj pa razdeljevanje pomoči je zahtevalo ne glede na skupni dogovor znotraj občin o kriterijih za razdeljevanje veliko časa, požrtvovalnosti in potrpljenja. Pokazalo se je namreč, kot je v podobnih primerih že navada, da prednost pri razdeljevanju pomoči glede na potrebe bolj upoštevajo tisti, ki pomoč dele, kot tisti, ki so je deležni.

Sodelovanje RKS z drugimi inštitucijami v republikah

RKS je svoje delo v času dežurne službe usklajeval z RŠCZ, kasneje je dogovorjene naloge opravljal sam, saj so bile predvsem take, kot jih v primeru naravnih nesreč sicer opravlja. Na RKS se je obrnila tudi slovenska Karitas, predvsem za pojasnilo o delovanju in pomoči RKS v primeru obravnavane nesreče. Ponudila je svojo pomoč, vendar iz poročil občinskih organizacij RK, prejeli smo jih prav od vseh, ni razvidno, kakšen je bil delež te organizacije znotraj vseh humanitarnih pomoči.

Občinske organizacije RKS v prizadetih občinah so brez težav sodelovale z ob-

činskimi štabi za CZ, socialnimi in patronažnimi službami, vodstvu šol, vrtcev, domov ostarelih tako pri evidentiranju potreb o pomoči kot pri njenem razdeljevanju.

Pomoč organizacij iz drugih republik, zveze in tujine

RKS je s stanjem po katastrofalnih poplavih seznanil tudi organe RKJ in jih zaprosil za posredovanje pri Ligi RK in Komiteju RK v Ženevi za mednarodno pomoč. Po drugič ponovljenem predlogu RKS je šele po treh mesecih prišel odgovor Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko, češ da »v tem primeru ne obstajajo pogoji za prošnjo za mednarodno humanitarno pomoč«. Posamezne republiške organizacije RK so z zneski, ki posamič niso presegali nekaj deset tisoč dinarjev, izkazale bolj simbolično pomoč pri reševanju gmotno obsežnega problema naše republike.

Omeniti velja, da sta se s pomočjo med prvimi odzvala Rdeči križ avstrijske Koroške in njihova Ženska organizacija za pomoč ob elementarnih nesrečah iz Celovca, ki sta pripeljala posteljino in hrano. Svojo solidarnost so prebivalci različnih krajev Avstrije izkazali še večkrat, tako z denarnimi nakazili kot s pošilkami hrane, oblačil, posteljine pa tudi rabljenega pohištva. Pomoč so posredovali neposredno v posamezne prizadete kraje ali pa v skladišče RKS v Ljubljano. Rdeči križ avstrijske Štajerske je celjski bolnišnici podaril elektronski analizator krvi z dodatno opremo v skupni vrednosti več kot milijon šilingov. V zbiranje denarne pomoči sta se vključila tudi Slovenski vestnik iz Celovca ter radio Antena z Dunaja. Pomoč v oblačilih smo prejeli tudi iz Trsta, vendar je zaradi pomanjkljive izvozne dokumentacije ostala na carini.

Denar so zbirali tudi naši izseljenci v Clevelandu, toda ker RKJ ni uradno zaprosil

Sklepne misli

Lanskoletno neurje je s svojim obsegom in posledicami na različne načine prizadelo vse prebivalce Slovenije. Verjetno je bil to glavni razlog za vsesplošen in hiter odziv na poziv RKS za pomoč. Približno četrtnina celotne pomoči je bila zbrana v prvih desetih dneh po neurju.

Delovni kolektivi so zbrali delež, kakršnega doslej še nismo zabeležili — tako po številčnosti kot po vrednosti dane pomoči.

Izkazala se je medsebojna solidarnost prizadetih občin. Zaradi bližine in poznavanja razmer so si veliko pomagale same, predvsem pa so s poštenim odnosom prispevale k učinkoviti in pravilni delitvi pomoči RKS.

Ne glede na težak splošen gospodarski in socialni položaj v državi so pomoč prispevali tudi posamezniki in nekateri kolektivi iz drugih republik. Četudi zbrana vsota ni bila velika, vendarle kaže, da je občutek za medsebojno solidarnost tudi v teh razmerah še živ. Kljub temu pa njihov delež ni primerljiv s pomočjo Slovenije ob podobnih nesrečah v drugih republikah.

Iz poročil občinskih organizacij RK ugotavljamo, da so se v odpravo posledic poplav vključile prav vse občine; torej so svojo solidarnost izrazili prebivalci cele Slovenije. Žal pa niti posamezne prizadete občinske organizacije niti RKS v celoti nima podatkov o količini in vrednosti razdeljene pomoči. Za denarna nakazila sta bila poleg žiro računa RKS odprta še žiro računa Izvršnega sveta Republike Slovenije in slovenske Karitas. Vodenje evidence pa je bilo še bolj zapleteno, ker so nekateri darovalci, posamezniki, kolektivi in celo nekatere občinske organizacije RK, svoje prispevke nakazovali neposredno na žiro račune prizadetih občin ali jih osebno izročali krajevnim skupnostim in celo posameznim družinam. Občinske organizacije RK so ta postopek pojasnjevale z opravičilom, da s tem izpolnjujejo voljo darovalcev, ki naj bi na ta način videli neposreden učinek svoje pomoči. Delno so bile te in podobne odločitve izzvezane z neposredno predstavitvijo posameznih prizadetih družin na televiziji ali v časopisih, s čimer je postala njihova stiska ljudem bližja. Primeri takega načina dajanja pomoči so do neke mere otežili organizirano delitev pomoči vsem potrebnim po kriterijih RKS.

Ne glede na našete in še kakšne pomanjkljivosti pri zbiranju in razdeljevanju pomoči in kljub temu, da nimamo natančnih podatkov o celotni pomoči, lahko ugotovimo, da je bila pomoč večja, kot smo v RKS pričakovali, in da je dosegla temeljni namen, tj. čimprej omogočiti normalno življenje ljudi v vseh krajih, ki so jih prizadele poplave.